

УДК 336.713 (477)

В. О. Тьорло,
к. е. н., доцент, професор кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
Міжрегіональна Академія Управління Персоналом, м. Київ
Р. О. Іщенко,
магістрант, Міжрегіональна Академія Управління Персоналом, м. Київ

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

V. Tjorlo,
Ph.D., associate professor, professor of foreign economic activity Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv
R. Ishchenko,
Undergraduate Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv

PROBLEMS OF THE COMMERCIAL BANKS IN UKRAINE IN MODERN CONDITIONS AND SOLUTIONS

У статті розглянуто причини дестабілізації банківського сектору України, проаналізовано наслідки діяльності комерційних банків за існуючих умов. Висвітлено погляди провідних фахівців щодо проблем банківського сектору, розкрито шляхи їх подолання.

The article deals with the causes destabilization of the banking sector in Ukraine, analyzes the economic indicators of the commercial banks. Deals with the views of leading experts on the problems of the banking sector, reveals how to overcome them.

Ключові слова: комерційні банки, банківський сектор, фінансова криза, банківські послуги, капітал, облікова ставка.

Key words: commercial banks, banking, financial crisis, banking, capital discount rate.

АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Значний внесок у розробку питань теорії та ефективності функціонування банківської системи здійснили зарубіжні вчені: Дж. М. Кейнс, Й. Шумпетер, М. Фрідмен та ін. Означеній тематиці присвячено праці вітчизняних вчених-економістів, зокрема О. Барановського, А. Гальчинського, О. Дзюблук, Б. Івасіва, В. Лисицького, І. Лютого, Б. Луціва, В. Міщенко, А. Мороза, Л. Примостки, М. Пуховкіної.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження функціонування комерційних банків України за сучасних умов, зокрема чинників, що впливають на їх стан, та визначення тенденцій їх розвитку.

Ціль статті полягає у обґрунтуванні шляхів удосконалення функціонування комерційних банків України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Кризовий період, зокрема 2014 р., характеризувався для економіки України значним спадом виробництва, зниженням рівня ділової активності, зайнятості населення та іноземного інвестування, загостренням проблем неефективного регулювання економіки з боку держави та загалом зниженням суспільного добробуту населення. Криза торкнулась усіх секторів економіки, в тому числі і банківської сфери [6].

Ефективно функціонуюча банківська система є необхідною умовою стабільного функціонування економіки, тобто успішного функціонування суб'єктів господарської діяльності та виконання державного бюджету. Лише через досконалу банківську систему можна здійснити реструктуризацію економіки в цілому. Крім того, надійний і розвинений банківський сектор відіграє надзвичайно важливу роль у стабілізації економіки країни. При цьому слід зазначити, що без залучення коштів населення у банківський сектор неможлива фінансова санація підприємств, які повинні бути забезпечені фондами, необхідними для функціонування і реструктуризації.

Головними причинами неплатоспроможності банків у країнах з перехідною економікою є недосконалість якості активів, успадкованих від командної економіки, і безперервна видача нових позик, що не сплачуються вчасно [5].

Українська банківська система побудована відповідно до принципу дворівневості, який передбачає чітке розмежування сфер діяльності центрального (Національного банку України) і комерційних банків. Сьогодні практично усі банки України (крім НБУ) належать до корпоративного сектора банківської системи. Серед них як за кількістю, так і за обсягами операцій провідне місце посідають комерційні банки [2].

На початок 2014 року в Україні зареєстровано 180 діючих комерційних банків. Загальні активи всіх банків на вказану дату склали 1 трильйон 278 мільярдів гривень, що на 13.38% більше ніж роком раніше (1,127 трлн дол. на 01.01.2013). За 2013 рік загальний прибуток всіх банків становив близько 1,436 мільярда гривень. Станом на січень 2014, у 20 найбільших українських банках зосереджено понад 71% активів усієї банківської системи України [3].

Зокрема банк, що був створений 30 жовтня 1991 р. як Комерційний Банк "Український комерційний банк ділової співпраці", з 13 жовтня 1995 р. перереєстровано як Комерційний Банк "Фінанси та Кредит". Маючи широкий практичний досвід у сфері валютно-розрахункових відносин, банк "Фінанси та Кредит" надає своїм клієнтам широкий спектр послуг, серед яких вибір ефективніших форм міжнародних розрахунків, консультації щодо складання платіжних умов зовнішньоторговельних контрактів, страхування ризиків, видача банківських гарантій тощо.

Банківська система України сьогодні вважається одним із найрозвинутіших елементів господарського механізму країни, оскільки її реформування було розпочато раніше за інші сектори економіки, що визначалося ключовою роллю банків при вирішенні завдань переходу до ринкових умов господарювання.

Проте, незважаючи на усі позитивні зрушення, банківський сектор України залишається на сьогодні недосконалим і не відповідає вимогам конкурентоздатної економіки. У результаті український банківський сектор не вико-

нує ефективно своїх функцій, основними з яких є мобілізація грошових ресурсів на вклади клієнтів, надання клієнтам позик і створення нових платіжних засобів, здійснення розрахунків між клієнтами.

Аналіз стану банківського сектору української економіки дає можливість виявити основні проблеми, вирішення яких сприятиме підвищенню конкурентоздатності українських банків і створення в країні банківської системи світового рівня. Такими проблемами на сьогодні є:

— низька якість банківських активів, включаючи значний обсяг і питому вагу простроченої заборгованості. В січні — березні 2014 року, за даними Національного банку України, депозити населення зменшились на 11,5%, депозити підприємств — на 15,2%. У деяких фінансових установах депозитні портфелі зменшились вдвічі. Усього обсяг проблемної заборгованості зріс з 2,27% в січні до 3,68% в березні, а за експертними оцінками — з 10—12 до 15—20%. За перший квартал обсяг прострочених кредитів зріс на 55,18%, досягнувши 27,955 млрд грн., або 4—5% від обсягу кредитів, наданих на споживчі цілі. За неофіційними оцінками, до проблемних можна віднести майже 20% кредитів [6];

— загальне зниження ліквідності банківських активів. На початок 2014 р. спостерігалось істотне погіршення платоспроможності значної кількості банків, що було спровоковане перш за все відтоком депозитів і зниженням ліквідності робочих активів;

— низька довіра до банківської системи. При цьому дії НБУ (як фінансова, так і нормативна підтримка) дозволили стабілізувати платоспроможність низки банківських установ лише на мінімально необхідному рівні. Рівень недовіри до вітчизняних банків зараз перевищує 80% [2], тоді як ще три роки тому більше половини громадян України довіряли банківським установам. Якщо на сьогодні люди і відважуються нести гроші до банку, то залишають їх лише на рахунках до запитання. Так, наприклад, у банку "Фінанси та кредит" більшість клієнтів користуються депозитом "Активні гроші", що дозволяє зняти кошти без будь-яких проблем улюбий час;

— вразливість банківської системи до валютно-курсової політики в країні. Дії регулятора щодо стабілізації ситуації на валютному ринку країни мали короткостроковий ефект, у той же час схильність банків до валютного і кредитного ризиків залишається значною, зважаючи на поточну валютну структуру активів банківської системи;

— нестабільність та недосконалість нормативно-правового забезпечення, що не дозволяє відновити довіру до банківських установ, а також забезпечити ефективне функціонування усієї економіки країни [3].

На стан банківської системи впливають численні фактори — зовнішні, внутрішні, економічні, адміністративні, викликаючи велику кількість серйозних проблем, що стоять на заваді підвищення конкурентоспроможності банківського сектору в Україні.

Проте існуючі проблеми українських банків не є неподоланими. Вони потребують цілеспрямованих зусиль як органів державної влади, так і самих комерційних банків. Професіоналізм і накопичений практичний досвід більшої частини теперішніх працівників банківської сфери дозволяють сподіватися, що з часом в Україні сформується повноцінна банківська система, яка буде сприяти активному ринковому розвитку економіки країни.

Для розв'язання існуючих проблем необхідно здійснити цілу низку заходів. У першу чергу, доцільно взвизити процентну маржу комерційних банків та запровадити механізм розмежування їх фінансів з урядовими фінансами. Важливе значення має здійснення Кабінетом Міністрів фінансово-економічної політики, що була б спрямована на підвищення ефективності функціонування суб'єктів господарювання всіх форм власності і, в першу чергу, державних підприємств. При цьому доцільно реформувати податкову систему країни, а також створити передумови до стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу.

Нагальною в наш час є ліквідація проблемних банків та налагодження дієвого функціонування Фонду гаран-

тування вкладів населення. Тому доцільним є запровадження спрощеної процедури банкрутства комерційних банків.

Надзвичайно актуального значення набуває за існуючих умов створення сприятливого інвестиційного клімату в державі, що дозволить збільшити іноземне інвестування в Українську економіку. В зв'язку з цим необхідно збільшити кількість банківських послуг та підвищити їх якість шляхом використання сучасних технологій та обладнання, впровадження нових банківських продуктів, що добре себе зарекомендували в розвинених країнах, а також запровадити ефективну систему кредитування.

Розширення клієнтської бази комерційних банків можливе лише за умови відновлення довіри до них, яка останнім часом була суттєво підірвана. Ця обставина вимагає не тільки налагодження відповідно економічного механізму, що унеможливував би неефективну роботу банків, але і формування надійної системи державного контролю за їх діяльністю. Тільки за таких умов можливе формування ринкової психології у клієнтів комерційних банків.

У наш час вимагає розробки методологія прогнозування попиту на кредити та визначення ризиків інвестиційно-кредитної діяльності за умов швидкої зміни чинників, що впливають на розвиток вказаних процесів. Але їх впровадження можливе лише при підвищенні рівня інформаційного забезпечення діяльності комерційних банків.

Реалізація вказаних заходів можлива лише за умови удосконалення законодавства і нормативної бази, що регулює функціонування банківської системи, зокрема налагодження режиму досконалої конкуренції між комерційними банками України.

Цілком очевидно що для своєчасного виконання вказаного обсягу робіт потрібна достатня кількість висококваліфікованих фахівців. Для їх підготовки необхідно розвинути мережу різноманітних навчальних закладів та центрів перепідготовки спеціалістів для роботи в банківському секторі країни.

Планомірне і послідовне впровадження у масштабах країни комплексу запропонованих заходів може прискорити розвиток банківської системи, створивши реальні передумови для виникнення на фінансових ринках повноцінного конкурентного середовища.

Література:

1. Лобач О. Платоспроможність та істотна загроза платоспроможності банку: визначення і зміст // Юридична Україна. — 2005. — № 12. — С. 47—55.
2. Логінов О. Історія становлення та розвитку платіжних систем України // Підприємництво, господарство і право. — 2005. — № 12. — С. 131—136.
3. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
4. Мишкін Ф. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків. — 2008. — 763 с.
5. Яценюк А.П. Обґрунтування принципів і стандартів банківського регулювання та нагляду // Вісник Української академії банківської справи. — 2014. — № 1. — С. 3—8.

References:

1. Lobach, O. (2005), "Solvency and significant threat to the solvency of the bank: definition and content", *Legal Ukrayina*. vol. 12, pp. 47—55.
2. Loginov, A. (2005), "History of formation and development of payment systems Ukraine", *Business, Economy and pravo*. vol. 12, pp. 131—136.
3. The official website of the NBU (2014), Statistical information — available at: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
4. Mishkin, F. (2008), "Economics of Money, Banking, and Financial Markets", pp. 763.
5. Yatsenyuk, A.P. (2014), "Justification principles and standards of banking regulation and supervision", *Bulletin of Ukrainian Academy of Banking spravy*. vol. 1, pp. 3—8.

Стаття надійшла до редакції 11.12.2014 р.